

УДК 745/749-
043.96+671/673

DOI:10.30857/2617-
0272.2021.2.9.

¹ВАРИВОНЧИК А. В., ¹БОНДАР І. С., ²МАЗУР Б. М., ¹ШВЕЦЬ І. В.

¹Київський національний університет культури і мистецтв

²Національна академія образотворчого мистецтва і архітектури

ТЕХНОЛОГІЧНІ ПРОЦЕСИ У ВИГОТОВЛЕННІ ХУДОЖНІХ ВИРОБІВ З МЕТАЛУ: ІСТОРИЧНИЙ КОНТЕКСТ ТА ШЛЯХИ ВІДРОДЖЕННЯ

Мета роботи: з'ясувати особливості розвитку українських художніх виробів з металу в історичному контексті та визначити шляхи відродження художньої обробки металів у XXI столітті.

Методологія. Дослідження базується на культурологічному, історичному та мистецтвознавчому методах аналізу; застосовано історико-аналітичний, культурно-історичний та метод образно-стилістичного аналізу засобів художньо-декоративної виразності виробів.

Результати. У статті розглядаються основні етапи розвитку технологічних процесів у виконанні художніх виробів з металу. Проаналізовано основні техніки художньої обробки металів: «втрачений віск», філігрань, гравірування, лиття, кування, дифування, гальванопластика та ін. Вивчено вплив зовнішніх і внутрішніх факторів розвитку художньої обробки металу в Україні. Виявлено існуючі проблеми при виготовленні художніх виробів з металу.

Наукова новизна. Розкрито особливості розвитку технологій художньої обробки металу в Україні та визначено шляхи відродження виробництва виробів з металу як виду декоративно-прикладного мистецтва.

Практична значущість. Висвітлено питання історії, відродження та збереження галузі художнього металу в сучасній Україні через вивчення технологій, традицій, пошук нових форм, способів і технік роботи з матеріалами.

Ключові слова: художня обробка металу; технології; мистецтво; ковальське ремесло; металеве лиття.

Вступ. Протягом століть традиції художньої обробки металу в Україні продовжували розвиватися і збагачуватися новими розробками зразків і моделей. Досвід удосконалення технік і технологій при виготовленні виробів з металу плідний і гідний вивчення та творчого осмислення. Звертаючись до артефактів мистецтва обрядового, побутового призначення акцентуємо увагу на використанні технік і технологій відповідних періоду виготовлення виробів, також розглядаємо основні методики та прийоми обробки металу, популярні на території України.

Декоративне оздоблення виробів з металу завжди мало важливе композиційно-образне та смислове значення. Комбінації різних технологій при виготовленні виробів з металу в естетичному та моральному планах надають художньо-декоративного значення і

звеличують їх до приналежності художнім творам. Створення оригінальних зразків сакрального, декоративно-прикладного мистецтва, є своєрідними маркерами епохи. В умовах активізації економічного та культурного життя, тенденцій до змін у сучасній культурі української нації актуальності набувають питання підтримки і популяризації найкращих народних традицій у виготовленні художніх виробів з металу, відродження підприємств цієї галузі.

Аналіз попередніх досліджень. Різноманітні аспекти художніх промислів України досліджували мистецтвознавці, історики, культурологи, практики-дизайнери та ін. І. Крип'якевич (Народні гравюри XVII ст. 1971), Т. Кара-Васильєва («Творці дивосвіту» 1984), Є. Антонович, Р. Захарчук-Чугай та М. Станкевич («Декоративно-прикладне мистецтво» 1992), О. Підвисоцька (Ювелірне мистецтво

України раннього залізного віку. 1999), З. Чегусова («Декоративне мистецтво України ХХ століття. У пошуках «великого стилю» 2005), М. Селівачов (Лексикон української орнаментики (іконографія, номінація, стилістика, типологія) 2009), А. Радченко («Дерев'яний та металевий декор у міській архітектурі Гуцульщини і Покуття наприкінці ХІХ, у першій третині ХХ ст. («генезис, типологія, стилістика» 2009) та інші. Ювелірному мистецтву присвячені праці П. Жовтовського [3], Б. Мозолевського [5], О. Роготченка [6], Р. Шмагала [12] та ін. В даних роботах розглядається металообробне пластичне мистецтво виготовлення різноманітними способами декоративно-архітектурних елементів, ювелірних виробів з металів та сплавів, охарактеризовано технології виробництва, процеси і техніки виконання, описано майстерність умільців та традиції цієї галузі.

Постановка завдання: виявити основні технологічні процеси художньої обробки металу, характерні різним історичним періодам, та з'ясувати особливості мистецтва виготовлення українських художніх виробів з металу.

Результати дослідження. Обробка металу в Україні була сформована в давні часи. Археологічні знахідки свідчать, що вже в ІІІ тис. до н. е. трипільці володіли холодним і гарячим куванням міді, плавленням й литвом. Виготовлення заліза розпочали у І тис. до н.е. Як зазначає дослідник П. Жовтовський: «Залізо «плавилось» за температури 1500 градусів, досягти такої температури було неможливо нашим пращурам. З цієї причини мідь увійшла раніше до побуту українців, ніж залізо» [3, с. 12]. Майстрами широко використовувалося kleпання металу для його зміцнення. Сторінки української історії розвитку мистецтва металообробки тісно пов'язані зі скіфами, сарматами, кіммерійцями. В знайдених похованнях збереглися оздоблені дорогоцінними металами вбрання, знаряддя праці, зброя та кіньська верхова зброя. Неповторністю та

самобутністю відзначені твори, виконані в так званому скіфському звіриному стилі. Стилізовані олені, хижакі, коні, гірські козли – подано у своєрідній манері. Тварини зображені у динаміці, підкреслюючи пластику.

Вироби виготовляли, як правило, тисненням або карбуванням. На межі V–IV ст. до н.е. у Північному Причорномор'ї сформувався елліно-скіфський декоративний стиль, основу композиції якого становили міфологічні сюжети і грецькі образи (рис. 1 – рис. 3).

Цінним джерелом для вивчення культури кочовиків є нагрудна прикраса скіфського царя – пектораль (рис. 4). «В ній втілено душу цілого народу», – визначив відомий український археолог Б. Мозолевський, який відкрив її світові у 1971 році. «Перед нами була річ справді небачена. Вага пекторалі 1150 грамів, діаметр 30,6 сантиметра. Усе її поле було поділене на три місяцеподібні яруси за допомогою витончених порожнистих трубок, що становили каркас виробу. Нижній і верхній яруси заповнювали скульптурні композиції, середній оздоблювався насиченим рослинним орнаментом, закріпленим на плоскій платівці. Увесь витвір до найменшої деталі виготовлено із золота 958 проби, що має чистий сонячний колір», – зазначає науковець [5, с.161]. Майстри використовували різні технічні прийоми: лиття за восковою моделлю, зернь, гравірування, скань, паяння, інкрустацію. Сюжети пекторалі мають символічне значення. Це культова річ. «Композиція її відбиває космогонічні уявлення скіфів, пов'язані з концепцією трьох сфер світобудови» [5, с. 164]. Протягом багатьох століть мистецтво обробки металу кочовиків трансформувалося та вдосконалювалося. Зберігаючи старі традиції майстри змінювали форми, декор, технології виготовлення, використовували нові технічні прийоми художньої обробки металів.

Рис. 1. Золота пластина із зображенням лева. Знахідка з поховання Причорномор'я, IV ст. до н.е. Музей історичних коштовностей України, м. Київ

Рис. 2. Золота нашивна бляха із зображенням пантери. Знахідка кургану Келермеського кургану, IV ст. до н.е. Музей історичних коштовностей України, м. Київ

Рис. 3. Меч-акінак. Знахідка скіфського кургану «Товста Могила», IV ст. до н.е. Музей історичних коштовностей України, м. Київ

Рис. 4. Золота пектораль. Знахідка скіфського кургану «Товста Могила», IV ст. до н.е. Музей історичних коштовностей України, м. Київ

Для оздоблення виробів у різні часи застосовували гравірування, карбування, позолоту, філігрань, фініфть, чернь, тиснення, емаль, штампування, травлення та інші. Всі вироби виготовлялись майстрами вручну. Великим попитом користувалися вироби створені гарячим куванням, а саме литво та ковальство. У лонах земної кори зустрічалось залізо вкрай рідко. Воно входило до компонентів мінералів і мало розповсюдження у кольорових металах. Перші ковалі з'ясували, що вогняне полум'я повинно бути «гарячим» і вимагало це особливих печей і умов плавлення [3, с. 34]. Плавка заліза нашими пращурами відбувалась за простою технологією. Спочатку викопували яму по формі кола, обмазуючи її глиною з зовнішньої сторони. Підводили до ями отвір, в який подавалось

повітря. «Над округлою нижньою частиною будували верхню за формою конуса і опалювали дерев'яним вугіллям, засипаючи його на низ ями, а зверху вкладали, дрібне вугілля і руду» [3, с. 35]. Під час плавки руди сильно розігрівались. Після плавлення в ямі залишався м'який, зварений ком металу. По закінченню плавки піч розвалювали, і з залізом вже працювали ковалі в кузні. Метал розігрівали до червоного кольору, обробляючи биттям молоту, вередуючи удари з охолодженням водою. Таким чином метал гартували, щоб виріб був гострим і міцним [3, с. 36]. Використовували залізо у виробництві зброї та різноманітних знарядь праці.

Лиття на Україні займало важливе місце з давніх часів. Найдавнішим способом було багаторазове лиття «по плоскій

моделі». Вагоме місце займало і одноразове лиття «по восковій моделі» за методом «втрачений віск». Цей різновид техніки полягав у просоченні воску через плетені з льону, волосся, вовни прототипи прикрас, та послідовним випалюванням їх з форми. Далі слідував відлив, якій повторював філігрань. Філігрань (скань) була сформована в давнину і майже не змінилась донині, вона є однією з типових технік художньої обробки металу. Виконується методом кручення з двох, або кількох срібних, золотих, мідних дротиків [3, с. 37]. Слово «філігрань» походить від італійського *filigrana*, а назви технік її виконання походять від латинських слів *fili* – нитка і *granum* – зерно [12].

Відомий технічний метод філіграні, яким володіли досконало скіфи, а пізніше золотарі Київської Русі X ст. – зернь, полягає у напаяванні дрібних металевих зерен на металеву основу. Золочення холодне та на вогні – покриття поверхні тонким шаром золота. При золоченні через вогонь, розплавлене золото зі ртуттю наносили на предмет. При опалі золото міцно з'єднується з основою, а ртуть випаровується. Золочення здійснювали пізніше способом гальваностегії. Стародавня техніка золочення міді – золота наводка. Пластину із міді покривали оліфою чи лаком, які поєднували у собі віск, асфальт, скипидар, соснову смолу. По затверділому після нагріву лаку видряпували до металу малюнок. Потім додатково продряпували соком журавлини або розчином галуни, та здійснювали «золочення через вогонь». Другий технічний прийом філіграні – скань. При цьому на металеву основу припарювали тонкі кручені або з насічкою нитки із срібла чи золота. Ажурною називали скань, виконану з самого дротяного візерунка. Техніка глухої скані, коли візерунок був припаяний до металевій основи відома на теренах України з II половини I тис. до н.е. Надзвичайна майстерність майстрів Київської Русі початку

нашої ери характеризувалася поєднанням скані та зерні [2, с. 9].

Улюблена техніка серед золотарів Київської Русі X–XII ст. – чернь по сріблу, якою прикрашали браслети, колти, оправы та ін. Це мистецтво гравірованого малюнка із заповненням його заглиблень спеціальною чорною фарбою з наступним проколюванням має також назву – ніелло. З XIII ст., черню заливують чи обводять зображення, залишаючи світлим фон виробу. У XV ст. нею користувалися майстри І. Білецький, І. Равич, К. Чижевський, Я. Зінов'єв, які виготовляли столовий посуд, церковне начиння (потири, дарохранильниці, свічники, напрестольні хрести, оправы на Євангелія тощо із великою кількістю дрібних деталей і декором).

В епоху бронзи кування набуло високого ступеня розвитку. Куванням виготовляли дротові частини прикрас: лунниць, шийних гривень, до появи в Київській Русі у X ст. техніки волочіння. Основні прийоми кування це гнуття, рубання, пуансонне набивання фактури і фону, витягування, насікання малюнка. Ручна виколотка або дифування це технологія обробки металу, суть якої полягала у наданні ударами молоту об'ємної форми тонкому листу, за допомогою якої робили щити, шоломи, пустотілі елементи декору прикрас. У XVI–XVII ст. ця техніка досягла досконалості при виробництві світського посуду та церковного начиння. Дифування розподіляли на витягування (формування з диску листового металу діаметральною деформацією) й виклепування (формування з диску листового металу від центра по спіралі). З винаходом гальванопластики отримання металевих копій з будь-якого оригіналу (металевого чи неметалевого – скульптури, рельєфу, вази та ін.) стало більш доступним. Після покриття форми-матриці струмопровідним шаром графіту і зануренні у ванну з розчином, під дією електричного струму на формі відновлюються заряджені

іони металу, накопичуючись та при необхідності легко відділяючись. З XIX ст. цей метод поширювався на теренах України.

Аналогічна технологія нанесення тонких металевих покриттів має назву гальваностегія. Монтування – синтезуюча технологія об'єднання окремих елементів прикрас чи начиння в єдине ціле, виконаних різними техніками і майстерно примонтованих одне до одного [2, с. 9]. Гільоше – техніка гравірування металевої поверхні з наступним покриттям шаром прозорої, кольорової емалі. За основу використовували срібло і золото. У XIX ст. ця техніка гравірування здійснювалася машинним способом, що сприяло досягненню рівномірної фактури у вигляді паралельних або променевих хвилеподібних ліній. Відбиваючи світло крізь шар емалі, вона створювала неповторний ефект. Славилася використанням цієї техніки фірма Фаберже [2, с. 139].

Художнє травлення металу замінило гравіювання, в процесі якого утворювалися канавки для пресування металевих пластин або дроту. За технікою травлення, хімічним або гальванічним методом на будь-якому металі легко відтворити поглиблений або рельєфний сюжет, орнамент, текст. Технологічний процес травлення включає покриття місцями кислототривким лаком металевої об'ємної пластини або виробу та занурення в травильну ванну, де під дією розчину утворювалося поглиблення малюнку на відкритих ділянках виробу, поверхня якого перед травленням зачищалася, шліфувалася, полірувалася, знежирювалася, промивалася і просушувалася. Наступним етапом виріб на дві хвилини занурювали у 15%-ий розчин сірчаної кислоти і промивали в гарячій воді. Для покриття використовували покривну суміш або бітумний лак, розподіляючи тонким рівномірним шаром. На вихолону заготівку покрити лаком, наносили тонкий шар білої фарби. Після висихання загостреним скребком наносили текст або малюнок.

Потім гострим інструментом (голки гравіювань і шабери) зіскоблювали лак до малюнку [2, с. 11–13]. Ковальським ремеслом славились і сільські майстри. Вони створювали огорожі, надгробні хрести, дверні замки. Пластичні можливості металу вдало поєднувалися з орнаментальними традиціями кожної місцевості, ковалі оздоблювали скрині, розповсюджені по всій Україні.

Великим досягненням на початку XIX ст. було поширення металорізних верстатів із супортами, які слугували тримачами для різців. Виникнення супортів призводило до новітніх покращень і винаходів у металургії [10, с. 368]. В другій половині XIX ст. до токарних верстатів встановлювали супорти, що дозволяли з точністю обробляти залізні деталі, вали, зубчасті колеса, гвинти, які слугували деталями парових машин. Початок XX ст. відзначився переходом до машинобудування і зміною старих верстатів на прогресивні більш нові з високоточними можливостями, з супортами. Гвинторізні токарні верстати надали можливість виточувати автоматично деталі болтів, гвинтів з різноманітною нарізкою. Післявоєнні роки характеризувалися розвитком чавунного лиття. У 1985 році художня промисловість отримала економічну самостійність, і керівництво вирішувало питання планування, ціноутворення, оплата праці. Повним занепадом виробництв позначилися 90-і роки XX ст. Протягом останніх років XX ст. виробництво художнього металу зазнавалось різким спадом діяльності. Відбулось це внаслідок скорочення підприємств, які мали матеріально-технічну базу, через економічну кризу, непосильні системи оподаткування, значне подорожчання плати енергоносіїв, відсутність ринку збуту, що обмежила процес спроможності творчих майстрів, художників тощо. Були втрачені високопрофесійні кадри. Занепали підприємства з унікальним обладнанням, технологічними та технічними процесами і

високообдарованими майстрами, художниками. Порушились економічні та виробничі традиції, зносилося технічне обладнання, з'явилися проблеми з своєчасним постачанням сировини, що поступово призвело до ліквідації підприємств та об'єднань України.

Відродження цієї галузі почалось на початку XXI ст., набуваючи статусу потужного та перспективного мистецького напрямку в Україні. У селі Лисичево, Закарпатської області Хустського району відновили водяну кузню «Гамора». Щороку тут проходить фестиваль «Гамора» (від нім. Hammer – «молот»). На кузні виготовляють сільськогосподарські речі, а також сувеніри [7].

В 2004 році було створено Спілку ковалів України. Журнал «Ковальська майстерня» почав видаватися з 2005 р. у Києві. З 2006 р. розпочала свою діяльність Всеукраїнська громадська організація «Спілка майстрів ковальського мистецтва України» [6]. Ковальські фестивалі почали організовуватися в багатьох районних центрах і містах України. З 1986-го року у Львові щорічно відбувається Всеукраїнській мистецький фестиваль ковалів «Ковальська імпреза», з 1996 р. – «Галицька імпреза». Директор ковальського підприємства «Гефест» В. Бурдук у 2001 році у місті Донецьк розпочав створення місцевого парку кованих фігур, де проводились щорічні зустрічі майстрів-ковалів. У 2006-му р. відбувся фестиваль «Львівська підкова». З 2007-го р. він проходив під назвою «Золотий Лев» [9].

У 2011 році, після X Міжнародного фестивалю «Парк кованих фігур», Донецьк був прийнятий до Асамблеї «Кільце європейських міст-ковалів». У 2019 році в Івано-Франківську відбувалась Асамблея «Кільця європейських ковальських міст». Представники з семи країн Європи брали участь в майстер-класах, бесідах і конференціях. Підтримка членських громад, розвиток мистецтва, що посилювались на традиціях в металообробці та великому

промислового досвіді набули нового звучання [8].

На фестивалях ковальського мистецтва, що відбувалися у Києві, Дніпрі, Івано-Франківську, Львові, Полтаві та інших містах України, під час виготовлення художніх творів майстри демонструють вміння володіти техніками зварювання, паяння, ковальства. Серед майстрів художньої обробки металу В. Зелінський, В. Шоломій, М. Бесараба, О. Боньковський, І. Лавріненко, В. Баррас, О. Дідик, З. Геренда, П. Думенець, М. Зарицький, В. Качмар, О. Івасюта, Р. Ковалик, О. Миловзоров, С. Полуботко, Г. Купченко.

Пропаганда, відродження, охорона, розвиток художнього мистецтва ковалів набуває нової сили. Обмін досвідом, налагодження творчих зв'язків з іноземними майстрами і фахівцями в галузі художньої обробки металу, збереження національних традицій та пам'яток мистецтва характерні XXI століттю. Учасниками українських фестивалів стають майстри ковальського мистецтва з багатьох країн. Ці заходи активно відвідують студенти, викладачі навчальних закладів, шанувальники мистецтва. Ковальські твори та малі архітектурні форми є прикрасою площ, парків, вулиць, будинків і музеїв. Фестивалі надали можливість відкрити нові форми мистецтва і культури в таких поняттях як «ковальство – історичні реконструкції», «ковальство – архітектура – простір», «ковальство – вітраж», «ковальство – флористика – інтерактивне виховання» та інше [11, с. 289].

Висновки. Протягом багатовікової історії виконання художніх виробів з металу в якості потужного пласта художніх цінностей і звичаїв стверджувалося це мистецтво, зберігаючи внутрішню цілісність і неповторну своєрідність виробів. Розвиток виконання художніх виробів з металу перебував у прямій залежності від соціальних, економічних умов, загального рівня розвитку культури і мистецтв та вимог моди, як свідчить історія. Перехід до ринкових відносин у 90-х рр. XX століття не

втримали більшість державних підприємств. Після проголошення незалежності України одноосібні майстри продовжили розвиватися, виготовлюючи ковальські твори та малі архітектурні форми, що стали прикрасою парків, площ, вулиць, будинків і музеїв. 2004 рік відзначився створенням Спілки ковалів України. В 2005 році у м. Київ почав видаватися Журнал «Ковальська майстерня». З 2006 р. розпочала свою діяльність Всеукраїнська громадська організація «Спілка майстрів ковальського мистецтва України».

Література

1. Варивончик А. В. Художні промисли України: генеза, історична еволюція, сучасний стан та тенденції: дис. ... д-ра мист. 26.00.01. Київ, 2020. 614 с.

2. Гонтарь С. М. Генезис творчества художников и мастеров фирмы Фаберже: дис. ... канд. иск. 17.00.04. Санкт-Петербург, 2000. 158 с.

3. Жовтовський П. Художнє лиття на Україні. Київ: Наукова думка, 1973. 130 с.

4. Історія декоративного мистецтва України: у 5 т. / голов. ред. Г. Скрипник; НАН України, ІМФЕ ім. М. Т. Рильського. Т. 4. Київ, 2011. 363 с.

5. Мазолевський Б. Скіфський степ. К.: Наукова думка, 1983. 197 с.

6. Роготченко О. Ювелірне мистецтво України ХХ сторіччя. Особливості розвитку. *Сучасне мистецтво*. Київ, 2013. Вип. 9. С. 117–127. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/S_myst_2013_9_18 (дата звернення: 10.04.2021).

7. Сайт інтернет-видання "Zaxid.net". Всеукраїнський ковальський фестиваль "Залізний Лев" у Львові буде щорічним. URL: <https://bit.ly/3v3OabG> (дата звернення: 25.01.2020).

8. Сайт Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу. Асамблея «Кільце ковальських міст» в Івано-Франківську. URL: <https://nung.edu.ua/news/asambleya-kilce-kovalskikh-mist-v-ivano-frankivsku> (дата звернення: 17.10.2019).

9. Сайт Інтернет-видання "Закарпаття онлайн Beta". Гамора. Історія водяної кузні. Закарпаття онлайн. URL: <https://zakarpattya.net.ua/Blogs/103845-Hamora-Istoriia-vodiano-i-kuzni> (дата звернення: 23.05.2019).

Підвищився естетичний та художній рівень виробів українських майстрів, які зорієнтувались на світові модні тенденції. Утворення невеликих приватних фірм, проведення виставок та фестивалів у Києві, Львові та інших містах позитивно віддзеркалилося на художньому вигляді виробів. Через вивчення технологій, традицій та досвід, накопичений майстрами, пошук нових форм, способів і технік роботи з матеріалами, створення авторських виробів – мистецтво художньої обробки металу активізує творчі пошуки у сучасній Україні.

10. Селівачов М. Р. Лексикон української орнаментики (іконографія, номінація, стилістика, типологія): Київ: Ред. вісник "АНТ", 2009. 408 с.

11. Шмагало Р. Ювілей «Львівського Гефеста»: панорама творчості Олега Боньковського. *Вісник Львівської національної академії мистецтв*. Львів, 2013. Вип. 24. С. 281–291. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VInam_2013_24_31.

12. Maryon H. A Practical Treatise on Gold and Silversmiths' Work and Their Allied Crafts. New York: Courier Corporation, 1971. 335 с. URL: https://books.google.com.ua/books?id=AOP_RiQE6-AC&redir_esc=y (дата звернення: 15.06.2021).

References

1. Varyvonchuk, A. V. (2020). Khudozhni promysly Ukrainy: geneza, istorychna evolyucija, suchasnyj stan tatendenciji [Artistic crafts of Ukraine: genesis, historical evolution, current state and trends]. Doctor's thesis. Kyiv [in Ukrainian].

2. Hontar, S. M. (2000). Henezys tvorchestva khudozhnykov y masterov fyrmy Faberzhe [The genesis of the work of artists and craftsmen of the Fabergé firm]. Doctor's thesis. Saint Petersburg [in Russian].

3. Zhovtovsjkyj, P. (1973). Khudozhnje lyttja na Ukraini [Artistic casting in Ukraine]. Kyiv: Naukova dumka [in Ukrainian].

4. Skrypnyk, Gh. (eds.) (2011). Istorija dekoratyvnogho mystectva Ukrainy [History of the decorative arts of Ukraine]. NAN Ukrainy, IMFE im. M. T. Ryl'sjkogho. Vol. 4. Kyiv [in Ukrainian].

5. Mozolevsjkyj, B. (1983). Skifsjkyj step. [Scythian steppe]. Kyiv: Naukova dumka [in Ukrainian].

6. Roghotchenko, O. (2013). Yuvelirne mystetstvo Ukrainy XX stolittia. Osoblyvosti

rozvytku [Jewelryart of Ukraine of the twentieth century. Features of development]. *Suchasne mystetstvo – Modern Art*, Kyiv. Vol. 9, P. 117–127. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/S_myst_2013_9_18 (Last accessed: 10.04.2021) [in Ukrainian].

7. Sajtinternet-vydannia "Zaxid.net". Vseukrainskyj kovalskyj festyval "ZaliznyjLev" u Lvovi bude schorichnym [Site of the Internet edition "Zaxid.net". All-Ukrainian blacksmith festival "Iron Lion" in Lviv will be annual]. URL: <https://bit.ly/3v3OabG> (Last accessed: 25.01.2020) [in Ukrainian].

8. Sait Ivano-Frankivskoho natsionalnoho tekhnichnoho universytetu nafty i hazu. Asambleja "Kiltse kovalskykh mist" v Ivano-Frankivsku [The site of the Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas. Assembly "Ring of Blacksmith Cities" in Ivano-Frankivsk]. URL: <https://nung.edu.ua/news/asambleya-kiltse-kovalskikh-mist-v-ivano-frankivsku> (Last accessed: 17.10.2019) [in Ukrainian].

9. Sajt Internet-vydannia "Zakarpattia onlajn Beta". Hamora. Istoriia vodianoj kuzni. Zakarpattia onlajn [Site of the Internet edition "Transcarpathia Online Beta". Gomorrah. The history of the water

forge. Transcarpathia online]. URL: <https://zakarpattia.net.ua/Blogs/103845-Hamora-Istoriia-vodianoj-kuzni> (Last accessed: 23.05.2019) [in Ukrainian].

10. Selivachov, M. R. (2009). *Leksykon ukrajinsjkoji ornamenti (ikonoghrafija, nominacija, stylistyka, typologhija)* [Lexicon of Ukrainian ornamentation (iconography, nomination, stylistics, typology)]. Kyiv: Red. visnyk "ANT". 408 p. [in Ukrainian].

11. Shmaghalo, R. (2013). Juvilej "Ljvivsjkogho Ghefesta": panorama tvorchoosti Olegha Bonjkovsjkogho [Jubileef "Lviv Hephaestus": a panorama of the work of Oleg Bonkovsky]. *Visnyk Ljvivsjkoji nacionaljnoji akademiji mystectv*, Lviv, Vol. 24, P. 281–291. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vlnam_2013_24_31 [in Ukrainian].

12. Maryon, H. (1971). *A Practical Treatise on Gold and Silversmiths' Work and Their Allied Crafts*. New York: Courier Corporation. URL: https://books.google.com.ua/books?id=AOP_RiQE6-AC&redir_esc=y (Last accessed: 15.06.2021) [in English].

TECHNOLOGICAL PROCESSES IN MANUFACTURING PRODUCTS FROM METAL: HISTORICAL CONTEXT AND WAYS OF RENAISSANCE

¹VARYVONCHYK A. V., ¹BONDAR I. S.,
²MAZUR B. N., ¹SHVETS I. V.

¹Kyiv National University of Culture and Art

²National Academy of Fine Arts and Architecture

The aim of the work is to clarify the peculiarities of the development of Ukrainian art metal products in a historical context and to determine the ways of reviving artistic metalworking in the XXI century.

Methodology. The research is based on culturological, historical and art history methods of analysis; applied historical-analytical, cultural-historical and the method of figurative-stylistic analysis of the means of artistic and decorative expressiveness of products.

Results. The article examines the main stages in the development of technological processes in the execution of artistic metal products. The main techniques of artistic

ТЕХНОЛОГИЧЕСКИЕ ПРОЦЕССЫ В ИЗГОТОВЛЕНИИ ИЗДЕЛИЙ ИЗ МЕТАЛЛА: ИСТОРИЧЕСКИЙ КОНТЕКСТ И ПУТИ ВОЗРОЖДЕНИЯ

¹ВАРИВОНЧИК А. В., ¹БОНДАРЬ И. С.,
²МАЗУР Б. Н., ¹ШВЕЦ И. В.

¹Киевский национальный университет культуры и искусства

²Национальная академия изобразительного искусства и архитектуры

Цель работы: выявить особенности развития украинских художественных изделий из металла в историческом контексте и определить пути возрождения художественной обработки металлов в XXI в.

Методология. Исследование базируется на культурологическом, историческом и искусствоведческом методах анализа; применен историко-аналитический, культурно-исторический и метод образно-стилистического анализа средств художественно-декоративной выразительности изделий.

Результаты. В статье рассматриваются основные этапы развития технологических процессов в создании художественных

metal processing are analyzed: "lost wax", filigree, engraving, casting, forging, diffusion, electroplating, etc. The influence of external and internal factors in the development of artistic metal processing in Ukraine is studied. Identified the existing problems in the manufacture of art items from metal.

Scientific novelty. The facts of the development of technologies for artistic metal processing in Ukraine are revealed and the ways of reviving the production of metal products as a type of decorative and applied art are determined.

Practical significance. In the art of artistic metal processing, we highlight the issues of the revival and preservation of the industry in modern Ukraine through the study of technologies, traditions, the search for new forms, methods and techniques of working with materials.

Key words: *artistic metal processing; technologies; art; blacksmith's craft; metal casting.*

изделий из металла. Проанализированы основные техники художественной обработки металлов: «утраченный воск», филигрань, гравировка, литье, ковка, гальванопластика и др. Изучено влияние внешних и внутренних факторов развития художественной обработки металла в Украине. Выявлены существующие проблемы при изготовлении художественных изделий из металла.

Научная новизна. Раскрыты особенности развития технологий художественной обработки металла в Украине и определены пути возрождения производства изделий из металла как вида декоративно-прикладного искусства.

Практическая значимость. Освещены вопросы истории, возрождения и сохранения области художественного металла в современной Украине через изучение технологий, традиций, поиск новых форм, способов и техник работы с материалами.

Ключевые слова: *художественная обработка металла; технологии; искусство; кузнечное ремесло; металлическое литье.*

ІНФОРМАЦІЯ
ПРО АВТОРІВ:

Варивончик Анастасія Віталіївна, доктор мистецтвознавства, доцент, професор кафедри дизайну і технологій, Київський національний університет культури і мистецтв, ORCID: 0000-0002-4455-1109, **e-mail:** varivonchik@ukr.net

Бондар Ігор Савич, Заслужений працівник культури України, доцент кафедри дизайну і технологій, Київський національний університет культури і мистецтв, ORCID 0000-0001-8972-0941, **e-mail:** ig.savich@ukr.net

Мазур Богдан Миколайович, народний художник України, доцент, доцент кафедри скульптури, Національна академія образотворчого мистецтва і архітектури, ORCID: 0000-0002-6231-8941, **e-mail:** bogdanmazur1969@gmail.com

Швець Ірина Владиславівна, кандидат біологічних наук, старший викладач кафедри дизайну і технологій, Київський національний університет культури і мистецтв, ORCID 0000-0003-1508-6364, **e-mail:** iradesign@ukr.net

Цитування за ДСТУ: Варивончик А. В., Бондар І. С., Мазур Б. М., Швець І. В. Технологічні процеси у виготовленні художніх виробів з металу: історичний контекст та шляхи відродження. *Art and Design*. 2021. №2(14), С. 96–104.

<https://doi.org/10.30857/2617-0272.2021.2.9>

Citation APA: Varyvonchik, A. V., Bondar, I. S., Mazur, B. N., Shvets, I. V. (2021) Technological processes in manufacturing products from metal: historical context and ways of renaissance. *Art and Design*. 2(14). 96–104.